

О. С. ПОПОВИЧ,
*доктор економічних наук, кандидат фізико-математичних наук,
заслужений діяч науки і техніки України,
головний науковий співробітник
ДУ “Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки
ім. Г.М. Доброва НАН України”
(Київ)*

ЕРА КОМУНІКАЦІЇ ДЛЯ ЗЕМЛЯН ЯК ШАНС ВИЖИТИ

OLEKSANDR POPOVYCH,
*Doctor of Econ. Sci., Cand. of Phys. & Math. Sci.,
Honored Scientist of Ukraine, Principal Researcher,
Institute for Scientific and Technological Potential and Science History Studies named
after G.M. Dobrov of the NAS of Ukraine
(Kyiv)*

AN ERA OF COMMUNICATION FOR EARTHLINGS AS A CHANCE TO SURVIVE

У видавництві “Наукова думка” щойно вийшла друком досить специфічна книга професора О.В. Зернецької під назвою “Глобальна комунікація” [1]. Це видання, з одного боку, є результатом масштабного історичного та соціально-політичного дослідження, а з іншого – являє собою досить популярний виклад новітніх тенденцій у сфері глобальних телекомунікацій, з якими цікаво і корисно ознайомитись усім користувачам Інтернету та інших засобів телекомунікації. Впевнений, що багато нового знайдуть тут для себе не тільки ті, хто робить перші спроби стати її безпосереднім учасником, але й ветерани ІТ-технологій.

Допитливий читач з інтересом ознайомиться з коротким оглядом багатовікової історії розвитку засобів і технологій обміну інформацією між країнами і народами, які й створили глобальну комунікацію. Автор небезпідставно стверджує, що, починаючи з кінця ХХ ст., і особливо в наш час, саме глобальна комунікація “стає нервовою системою глобалізації” (с. 21), підкреслює, що цей новий феномен в історії нашої цивілізації міг з’явитися тільки завдяки інноваційним проривам у різних сферах, насамперед техніко-технологічним революційним відкриттям мобільного та стільникового зв’язку, а також комп’ютерних і телекомунікаційних мереж.

Слід зазначити, що автор не уникає аналізу глибоких суперечностей, якими супроводжується сучасний розвиток глобальної комунікації. Так, говорячи про унікальні можливості для людського спілкування та поглиблення взаєморозуміння між народами, вона звертає увагу на те, що одночасно загострюються проблеми збереження національної ідентичності та культурних надбань при формуванні глобальної культури.

Переконливо доводячи, що розвиток телекомунікації, яка робить найширшу інформацію доступною всім громадянам, є обов’язковою умовою поступу демо-

© Попович Олександр Сергійович (Popovych Oleksandr), 2018; e-mail: olexandr.popovych@gmail.com.

кратії, вона водночас аналізує наростання в усьому світі медіакратії – унікального впливу на громадську думку та виборчі процеси транснаціональних медіакорпорацій. "Йдеться не лише про формування громадської думки, соціально-культурних смаків, стандартів та орієнтирів, упорядкованість ієрархій ідеалів і цінностей, а й про вплив на політичні уподобання аудиторії, підтримку наявного в державі status quo, про дедалі більше перебирання на себе функцій здійснення політичної комунікації в суспільстві" (с. 143). Намагаючись глибше вивчити соціальну природу медіакратії, О.В. Зернецька досить змістовно аналізує її так би мовити життєвий шлях, а також типологію її засновників і володарів, що дає можливість зробити такі висновки: "Усі три проаналізовані нами групи глобальної медіакратії становлять нове соціально-політичне явище серед відомих до того еліт... Медіакратія ... намагається впливати на політичну владу економічно і медійно (як власники транснаціональних медіаімперій, здатних донести до мільярдів слухачів, глядачів і читачів потрібні послання), фінансово (як найбагатші люди світу) і політично (через тенденцію дедалі більшої медіатизації політики, концентрацію медіа у власності нечисленної медіакратії та прямий прихід їх представників до влади)" (с. 138).

Заслугує на увагу аналіз виникнення блогосфери, яка дедалі більше стає ареною політичних змагань (зокрема, значення блогосфери у перемозі Б. Обама на виборах, що підтверджує: соціальні мережі та грамотне використання їх комунікаційних можливостей стали ключовими елементами впровадження в життя політичних ідей та акцій під час передвиборчих перегонів сорок четвертого президента Сполучених Штатів Америки).

У свою чергу, аналіз виборів у Великобританії довів, що їх віртуалізація стала неспростовним фактом і політичною реальністю водночас. Це проявилось у широкому освоєнні інтернет-простору, інших нових і традиційних засобів мас-медіа, відкритті партійних веб-сайтів, здійсненні спроб віртуального голосування тощо. Висвітлення президентських виборів у США з позицій британських онлайн-медіа підкреслило відмінність цього процесу у Сполучених Штатах від їх проведення за британською виборчою системою та специфіку порівняно з моделями загальнонаціональних виборів в інших країнах світу.

Досить поширеним останнім часом було припущення, що нові засоби і технології телекомунікації, а також можливості для кожного користувача Інтернету висловити свою особисту думку чи поділитися з усім світом наявною інформацією підірвуть всевладдя медіаімперій, унеможливлять маніпулювання суспільною думкою. О.В. Зернецька показує, що такі сподівання щонайменше є наївними. Вона наводить дані, які свідчать про те, що саме медіамагнати активно протидіють цьому, намагаючись прибрати до рук блогосферу.

Один з найбільших розділів книги присвячено глобальній фінансово-економічній кризі, яка розглядається під різними економічними та політико-економічними кутами зору. Так, чільне місце займає висвітлення її розвитку національними медіа, а також робляться висновки, наприклад: "Її висвітлення розпочалося на рік пізніше реальної дати початку кризи, і наша гіпотеза щодо корелювання оголошення її початку з виборчим процесом у США, коли республіканцям невідгідно було її оголошувати й тим самим нести за неї відповідальність, аргументована нашими політико-економічними компаративними міркуваннями" (с. 209).

Приваблюють міждисциплінарні підходи дослідниці до вивчення нових сторін і явищ, що супроводжують розвиток глобальної комунікації. Скажімо, до вивчення

ролі Інтернету в глобальній комунікації автор підходить з багатьох сторін, тому що розмова про глобальну комунікацію нині була б неможливою без виникнення і поширення Інтернету. Стверджуючи, що Інтернет є концентрованим відображенням глобального полікультурного соціуму в еру глобальної комунікації, яка дуже швидкими темпами продукує і транслює нові або оновлені смисли, автор підкреслює, що Інтернет також продукує нові смисли. Вона відзначає, що насамперед у цьому процесі беруть участь розробники Інтернету, а також його користувачі, які є і розробниками, і модифікаторами. При трансляції смисли проходять різні етапи: еволюції, модифікації, звуження, розширення, пониження чи підвищення їх статусів (від професійно усталеного терміна до сленгу), входження в інші дискурси: соціальний, політичний, економічний, типу колоквиуму, молодіжний тощо.

О.В. Зернецька відстежує, як в інтернет-середовищі постійно виникають нові явища, з'являються матеріальні та духовні предмети, які потребують назв для означення їх суті, і зауважує, що вони не тільки стрімко входять у побутовий та професійний обіг, але й швидко знаходять собі місце в інших дискурсах, наприклад політичному. Вона наводить яскраву історію з комп'ютерним терміном *reloading* — “перезавантаження”, який був використаний у 2009 р. колишнім держсекретарем США Г. Клінтон під час зустрічі у Москві з міністром закордонних справ Росії С. Лавровим, коли вона говорила про новий рівень американсько-російських відносин. Це є свідченням освоєння смислів нових технологій, які часто допомагають глибше осягнути суспільні процеси, хоча вживаються вони здебільшого у метафоричному значенні.

Автор доходить висновку, що нові смисли, породжені інтернет-середовищем, набувають такої філософської глибини, що можуть позначати процеси, які розгортаються далеко за межами кіберпростору.

При розгляді такого складного наукового завдання, як питання продукування і трансляції смислів у кіберпросторі англійською мовою — основною мовою глобального інтернет-середовища, а також їх трансляції з подальшими модифікаціями в різні мови світу, насамперед в українську, дослідниця не тільки успішно вирішує їх, а й демонструє глибокі лінгвістичні знання, необхідні для такого аналізу. І це непоодинокі випадки в рецензованій монографії. У різних розділах О.В. Зернецька звертається до прояснення сутності смислів техніко-технологічних, соціальних, економічних, політичних термінів, таких як *cloud computing*, *digital divide*, *purple state*, *blue dog*, *bellwether state*, *front loading*, *primary*, *national convention*, *Reagan democrat* тощо. Усе це свідчить про ерудованість автора, що проявляється не тільки у вільному володінні англійською та французькою мовами, але й у проникненні в сутність явищ, які вона вивчає та аналізує.

Про все це, про історію та теорію глобальної комунікації, про визначення її основних концептів та етапів розвитку їх наукової парадигми йдеться у першому розділі монографії “Історія та теорія глобальної комунікації”.

Вивчаючи агресивні стратегії в антикризовій боротьбі, дослідниця окреслює головну стратегічну концепцію розвитку глобальної інформаційно-комунікаційної сфери, яка є привабливою для гравців цього сегменту світового ринку, проте не тільки для нього. Пояснюється це тим, що медіа- та інформаційно-комунікаційні технології займають провідне місце в розвитку глобальної економіки, і все, що відбувається у цій галузі, прямо чи опосередковано впливає на інші сфери. Автор детально аналізує моделі виживання медіаімперій у кризовій ситуації,

наприклад, такі як діяльність медіаімперії Disney, застосовуючи в тому числі і SWOT-аналіз. Із знанням справи вона пише про особливості латиноамериканського інформаційно-комунікаційного простору в період кризи, про мережу Інтернет як яблуко розбрату в кризовій ситуації, про новий мегатренд конкурентної боротьби в мережі Інтернет – cloud computing.

О.В. Зернецька досліджує системи медіа та інформаційно-комунікаційних технологій в Україні, які, за її словами, перебувають між державою та ринком, і пропонує ряд заходів щодо їх розвитку, які б допомагали вчасно реагувати на болючі соціально-культурні, економічні, політичні, юридичні та мовні виклики, а також знімати соціальну напруженість і посилювати консолідацію та мобілізацію суспільства.

Автор стверджує: "Контроль над мережею Інтернет – мрія і гігантських транснаціональних корпорацій, і політичних сил. Нинішня ситуація у світі є одночасно і перехідною для форм розвитку цієї мережі, і переломною в її філософії як відкритого інформаційно-комунікаційного простору, вільний доступ до якого можливий для всіх, хто має комп'ютер чи, скажімо, iPhone, хоча б базову комп'ютерну грамотність і підключення до Мережі. Водночас вона є вирішальною в побудові майбутніх векторів сил світової політики" (с. 241). Цим зумовлено намагання заволодіти нею, комерціалізувати її. Вона ж, за висловом автора, стала вже "стиглим яблуком розбрату" для сильних світу цього.

Маю переконання, що книга О.В. Зернецької варта того, щоб її прочитали всі небайдужі. Адже (знову цитую) "...спільне майбутнє землян не дає їм іншого шансу вижити, крім шансу вступити в еру комунікації як в еру взаємного розуміння" (с. 341).

Список використаної літератури

1. Зернецька О.В. Глобальна комунікація : моногр. — К. : Наукова думка, 2017. — 349 с.

References

1. Zernetska O.V. *Global'na Komunikatsiya* [Global Communication]. Kyiv, Naukova dumka, 2017 [in Ukrainian].

Рецензія надійшла до редакції 6 листопада 2017 р.